

Uniwersytet Warszawski
Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Międzynarodowego Publicznego

Robert Kildanowicz

**AUTOREFERAT
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ**

**PT. STATUS PRAWNY MIĘDZYNARODOWYCH ORGANIZACJI PIŁKARSKICH FIFA I
UEFA**

Promotor: **prof. dr hab. Karol Karski, UW**

Recenzenci: **prof. dr hab. Jerzy Jaskiernia, UJK**
 dr hab. Sławomir Fundowicz, prof. KUL

Olsztyn, luty 2024 roku

1. Okoliczności uzasadniające wybór i sposób sformułowania tematu rozprawy doktorskiej

Dynamika rozwoju stosunków społeczno-politycznych ostatnich dziesięcioleci w naszym zglobalizowanym świecie „siłą rzeczy” nie ominęła stosunków międzynarodowych, jak również instrumentarium prawnego, odpowiedzialnego za oprzyrządowanie tego obszaru życia jakim jest, co do zasady, międzynarodowe prawo publiczne. W piśmiennictwie prawnomiędzynarodowym **kwestia znaczenia, charakterystyki jego podmiotowości**, a tym bardziej usiłowania jej trafnego **zdefiniowania**, w dalszym ciągu budzi wiele dyskusji wśród przedstawicieli doktryny. O ile kontekst **podmiotowości prawnomiędzynarodowej państwa** nie budzi żadnej polemiki – są one wskazywane w przestrzeni prawa międzynarodowego jako **najważniejsze, pierwotne i pełne podmioty międzynarodowego prawa publicznego**, to już kontekst precyzyjnego określenia właściwego statusu innych potencjalnych podmiotów, w tym osób prawnych, w obszarze opisywanego prawa budzi szereg wątpliwości.

Międzynarodowe organizacje sportowe, których statusu dotyczy rozprawa, z jednej strony, formalnie są **osobami prawnymi prawa wewnętrznego, prawa szwajcarskiego**, z racji położenia swojej siedziby na terenie Konfederacji Szwajcarskiej. Logika lokalizacji powołanych do życia wszelkiego rodzaju stowarzyszeń, w mniejszym stopniu fundacji, wynika przede wszystkim z faktu niezwykle tolerancyjnego szwajcarskiego prawa cywilnego, zwłaszcza w przedmiocie nadzoru nad funkcjonowaniem tych organizacji. Stąd też wiele, o światowym zasięgu działania, **osób prawnych prawa wewnętrznego**, ma swoje siedziby na terenie Konfederacji Szwajcarskiej. Podstawą powołania stowarzyszeń, bo o nich jest rzecz, o światowym zasięgu swojej aktywności, jest art. 60 i następane szwajcarskiego kodeksu cywilnego (*Schweizerisches Zivilgesetzbuch*) wskazujący, że „1. Związki poświęcające się prowadzeniu zadań politycznych, religijnych, naukowych, artystycznych, charytatywnych, towarzyskich lub innych niegospodarczych, nabywają osobowość, o ile chęć istnienia jako korporacja wynika ze statutów. 2. Statuty muszą być sporządzone w formie pisemnej oraz określać cel związku, jego środki oraz organizację.” Norma ta będzie istotna dla dalszej części niniejszego referatu uzasadniającego wybór takiego właśnie tematu dysertacji. Innymi słowy, takie „związki”, których odpowiednikiem w polskiej terminologii są **stowarzyszenia**, są **osobami prawnymi prawa szwajcarskiego** i cechować się będą realizacją różnorodnych zadań i celów statutowych z zastrzeżeniem **ich niegospodarczego charakteru**. W kontekście wielu takich organizacji należy jednak odnotować, że faktycznie prowadzą one działalność gospodarczą, co nie jest kwestionowane przez Szwajcarię. Można powiedzieć, że choć są one międzynarodowymi organizacjami pozarządowymi, to posiadają także pewne cechy

przynależne korporacjom ponadnarodowym. Za element dominujący w działalności takich podmiotów sportowych uznaje się bowiem ich aktywność społeczną, a nie jej gospodarcze implikacje.

Z drugiej strony, takie organizacje, z racji światowego, międzynarodowego obszaru swojego statutowego działania, w naturalny sposób wzbudziły zainteresowanie społeczności międzynarodowej. W efekcie czego w tej kwestii wypowiedziała się Rada Gospodarczo-Społeczna ONZ i w swojej kluczowej dla meritum sprawy rezolucji nr 1996/31 z 25 lipca 1996 roku, Rada ta wskazywała na ramy takiej współpracy międzynarodowych organizacji pozarządowych z ONZ. Rezolucja ta była dalszym rozwinięciem wcześniejszych rezolucji tej Rady z 1950 roku (z 27 lutego, nr 288/10) i 1968 roku (z 23 maja, nr 1296), wyróżniających dwie kategorie istnienia takich organizacji międzynarodowych, tj. **międzynarodowych organizacji pozarządowych (Non Governmental Organizations – NGOs)** i **międzynarodowych organizacji rządowych (Governmental Organizations – GOs)**. Te drugie powstają i działają w efekcie aktywności państw. Natomiast kluczowe dla niniejszej pracy organizacje [NGOs] powinny posiadać następujące atrybuty - „*odpowiednie, demokratycznie wybrane przedstawicielstwa oraz mechanizmy kontrolujące zarząd*” – poza tym „*każda taka organizacja, która nie została utworzona przez organ rządowy lub umowę międzynarodową, będzie uważana za organizację pozarządową dla potrzeb niniejszego postanowienia. Obejmują one także te organizacje, które przyjmują członków desygnowanych przez organy rządowe, o ile zapewnią, że takie członkostwo nie wpływa na swobodne wyrażanie poglądów przez tą organizację*”. W istocie fakt ten spowodował wprowadzenie takich organizacji, tj. **międzynarodowych organizacji pozarządowych**, do obrotu prawnomiędzynarodowego. Co więcej, przypisywał im posiadanie praw i obowiązków, tj. zdolności prawnej a zwłaszcza zdolności do czynności prawnych, szeroko opisywanych przez przedstawicieli literatury prawnej międzynarodowego prawa publicznego, a więc w sposób *implicite* nabywały one **podmiotowość prawnomiędzynarodową** - co w klasycznym ujęciu nauki międzynarodowego prawa publicznego było przywilejem zarezerwowanym tylko dla państw. Do tej kategorii prawnomiędzynarodowej, tj. międzynarodowych organizacji pozarządowych, należą Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej (FIFA) i Europejska Unia Piłkarska (UEFA).

Należy jednocześnie odnotować, że **nie są to – ze względu na prowadzenie działalności gospodarczej - typowe międzynarodowe organizacje pozarządowe**. Ta cecha upodabnia je do **korporacji ponadnarodowych**. Klasyczne rozumienie ich statusu czyni z nich wyłącznie podmioty prawa krajowego. *Dicta* z wyroków MTS w sprawie *Anglo-Iranian Oil*

Company z 1952 r. oraz sprawie *Barcelona Traction, Light and Power Company Limited* z 1970 r., choć odwzorowują ówczesną ogólną zasadę, są jednak dziś już regułą, od której istnieją pewne wyjątki. Prawo, w tym także prawo międzynarodowe, zmienia się, reagując cały czas na zmiany ekonomiczne i społeczne. W tym kontekście należy przywołać orzeczenie sądu arbitrażowego w sprawie *Texaco Overseas Petroleum Company p. Libii* z 1977 r. Sąd ten stwierdził wówczas, iż wobec niemożliwości zastosowania jakiegokolwiek prawa krajowego dla umowy zawartej pomiędzy państwem a osobą prawną, w tym przypadku korporacją, właściwym porządkiem prawnym, na którym musi oprzeć się rozstrzygnięcie, jest prawo międzynarodowe publiczne, ponieważ „nikt nie może akceptować sytuacji, w której instytucja arbitrażu wymyka się spod podległości wszystkim systemom prawnym i zostaje zawieszona w pustce”. Arbitr, którym był prof. René-Jean Dupuy, stwierdził również, że podmiot zawierający taką koncesję jest podmiotem prawa międzynarodowego. Zaznaczył, iż: „Twierdzenie, że kontrakt między państwem a osobą prywatną podpada pod międzynarodowy porządek prawny oznacza, że dla celów interpretacji i wykonania kontraktu trzeba uznać, że prywatna umawiająca się strona posiada specjalną zdolność międzynarodową. Jednakże, w odróżnieniu od państwa, osoba prywatna posiada jedynie ograniczoną zdolność i kwalifikowanie jej jako podmiotu prawa międzynarodowego pozwala jej jedynie na powołanie, w prawie międzynarodowym, praw, które wynikają dla niej z kontraktu [...]. Dlatego też internacjonalizacja pewnych kontraktów zawartych między państwem i osobą prawa prywatnego nie ma na celu nadanie osobie prywatnej kompetencji podobnych do tych, które posiadają państwa, lecz tylko pewnych zdolności, które umożliwiają jej działanie w porządku międzynarodowym w celu powołania praw, które wynikają dla niej z umiędzynarodowionego kontraktu”. Umowy zawierane przez FIFA i UEFA z państwami nie opierają się o żaden krajowy porządek prawny, regulują przy tym nie tylko kwestie *stricto* sportowe i ekonomiczne, ale także wkraczają w sferę prawa publicznego, w tym na czas rozgrywek – w pewnym zakresie – przyznają bezpośrednio organizacjom tym na swoim terytorium immunitet oraz – także w pewnym zakresie – wyłączają stosowanie niektórych rozwiązań prawa krajowego na stadionach. Są to działania, które można wprowadzić do krajowego porządku prawnego poprzez akt prawa międzynarodowego, gdyż umowa zawarta na podstawie prawa krajowego nie może, co do zasady, wywierać takich skutków.

Ponadto wychodząc naprzeciw potrzebie sformalizowania przesłanek, skoncentrowanych na **zdolności międzynarodowych organizacji pozarządowych do czynności prawnych** czyli *par excellence* uzyskiwaniu **podmiotowości w obszarze międzynarodowego prawa publicznego**, należy odnotować, że Konfederacja

Szwajcarska, umowami z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża (MKCK) z 19 marca 1993 roku oraz Międzynarodowym Komitetem Olimpijskim (MKOl) z 1 listopada 2000 roku uznała obie te organizacje za **posiadające międzynarodową osobowość prawną**. Tym samym potwierdziła ich **podmiotowość prawnomiędzynarodową**, gwarantując im przy tym pełną niezależność i swobodę działania, eksponując jednocześnie ich zdolność prawną.

Jednocześnie biorąc pod uwagę możliwości oddziaływania tzw. „*soft power*” – miękkiej siły (za twórcą tej doktryny Joseph Nye) w aktualnych, rzeczywistych stosunkach międzynarodowych dość oczywistym wydał się imperatyw przeanalizowania struktury formalno-prawnej, funkcjonalnej i organizacyjnej podmiotów, z perspektywy prawnomiędzynarodowej, koordynujących działania najpopularniejszej dyscypliny sportowej na świecie i w Europie jaką jest piłka nożna.

Już wstępna analiza prawna statusu, z punktu widzenia aktualnego stanu nauki prawa międzynarodowego publicznego, FIFA i UEFA wykazała **poważne rozbieżności pomiędzy aktualnym stanem formalnym przypisywanym tym organizacjom a funkcjonalnym**, w ramach których działają one w obrocie prawnomiędzynarodowym.

Najpoważniejszymi przesłankami przesądzającymi o tym ww. dysonansie to fakt, że FIFA i UEFA: **(1)** swoją aktywność opierają na charakterystyce **osoby prawnej prawa wewnętrznego – stowarzyszenia** - w ramach szwajcarskiego prawa wewnętrznego i międzynarodowej organizacji pozarządowej w obszarze prawnomiędzynarodowym, generując jednocześnie swoje coroczne budżety (FIFA od 6 do 8 mld USD, UEFA od 2,5 do 3,5 mld USD), tj. w wysokości porównywalnej do wartości małych państw europejskich nie wpisują się tym samym w działalność *non profit* zarezerwowaną dla standardowej formuły stowarzyszeń i międzynarodowych organizacji pozarządowych, **(2)** swoją działalność ogólnosiwiatową i europejską ww. organizacje piłkarskie finansują w dużej mierze ze sfery własnej działalności gospodarczej, a nie posługują się przychodami z dotacji czy składek finansowych uiszczanych przez swoich członków, **(3)** aktywne uczestnictwo w ramach działalności FIFA i UEFA – uprawiając dyscyplinę piłki nożnej - przejawia rocznie ok. 250 mln ludzi, wsparte dodatkową liczbą 5 mln osób organizujących tą działalność (menagement organizacji), obserwowanych przez 3 mld 900 mln kibiców telewizyjnych, radiowych i internetowych (dane FIFA z roku 2006), **(4)** spośród trzech najpopularniejszych, najbardziej prestiżowych i największych istniejących globalnych imprez sportowych na świecie, sklasyfikowanych w kolejności od najważniejszej, są – (a) FIFA World Cup – mistrzostwa świata w piłce nożnej, (b) letnie Igrzyska Olimpijskie i (c) UEFA Euro Cup – mistrzostwa Europy w piłce nożnej (prof. Andrzej Wach, najwybitniejszy polski przedstawiciel doktryny

„piłkarskiego” podsystemu prawa sportowego), w którym pierwsza jest organizowana przez FIFA a trzecia przez UEFA. Te wszystkie podniesione okoliczności spowodowały brak wewnętrznej spójności pomiędzy formalnym a faktycznym statusem prawnym FIFA i UEFA, przede wszystkim w ujęciu wewnętrznego prawa szwajcarskiego, jak i międzynarodowego prawa publicznego, a dotyczącym trafnego zdefiniowania ich rzeczywistego stanu prawnego.

Referowana rozprawa doktorska stanowi wszechstronną analizę formalnego stanu prawnego FIFA i UEFA oraz dookreśla w sposób syntetyczny faktyczny status prawny FIFA **z uwzględnieniem UEFA jako podmiotu zależnego od światowej organizacji piłkarskiej w znaczeniu jej autonomicznego podsystemu normatywnego prawa sportowego z wyróżnieniem jego piłkarskiego obszaru** (prof. Jolanta Jabłońska-Bońca), z wynikającymi z tego konsekwencjami prawnymi, prawa wewnętrznego Konfederacji Szwajcarskiej i prawa międzynarodowego publicznego.

Dodatkowym argumentem przemawiającym za koniecznością scharakteryzowania międzynarodowego statusu prawnego FIFA i UEFA jest okoliczność, że choć jest to tylko pewien segment materii prawa sportowego bez wątplenia wywodzący się z „rodziny olimpijskiej”, jednakże biorąc pod uwagę jego światową popularność, specyfikę, globalne znaczenie prawnomiędzynarodowe i możliwości „sprawcze”, szczególnie finansowe i społeczno-polityczne, zasługuje on na zindywidualizowaną ocenę i analizę. Na marginesie należy również podnieść, że niniejsza praca jest pierwszym kompleksowym ujęciem problematyki FIFA i UEFA z punktu widzenia prawa międzynarodowego publicznego na świecie.

Powyższe przesłanki wyjaśniają ukształtowanie rozprawy w brzmieniu **„Status prawny międzynarodowych organizacji piłkarskich FIFA i UEFA”**. Jednocześnie praca służy wypracowaniu materialnoprawnych i formalnoprawnych skutków przyjętego modelu **autonomicznego monopolu normatywnego podsystemu prawa sportowego z wyróżnieniem jego piłkarskiego obszaru** oraz, w sposób dorozumiany, uznaniu posiadania przez FIFA **podmiotowości prawnomiędzynarodowej** - w pewnych zakresach - porównywalnej z tą, posiadaną przez państwa, a UEFA - **podmiotowości prawnomiędzynarodowej o ograniczonej zdolności do czynności prawnych** z racji swojej zależności wobec FIFA, posługując się **mocą utrwalonej jednolitej praktyki prawotwórczej państw - poprzez zwyczaj międzynarodowy**.

2. Tezy i pytania badawcze rozprawy doktorskiej

Zagadnienia metodologiczne pracy przenikają się z jej głównymi tezami i postawionymi pytaniami pomocniczymi - badawczymi (część z nich jest efektem przyjętych założeń metodologicznych), w pierwszej kolejności należy przedstawić właśnie te kluczowe, z perspektywy podjętego naukowego zagadnienia, stanowiące cel badawczy i ścisły sens wypracowania rozprawy doktorskiej.

W dysertacji postawiono dwie naczelne tezy. Pierwsza z nich w kontekście ważności, definiująca zasadniczą konstrukcję i kierunek rozprawy brzmi: **(1) FIFA uzyskuje podmiotowość prawnomiędzynarodową w sposób faktyczny a nie formalny.** Wobec okoliczności, że FIFA posiada prawa i obowiązki w świetle prawa międzynarodowego publicznego, w następstwie czego posiada zdolność prawną i w konsekwencji zdolność do czynności prawnomiędzynarodowych. Takie jej prerogatywy są uzupełnione o atrybuty przypisane państwom w obrocie prawnomiędzynarodowym. Takie stanowisko jest wynikiem postulatów części doktryny prawa międzynarodowego publicznego. Natomiast przymiot **faktyczności** światowej organizacji piłkarskiej, przypisany jest czynnościom **faktycznym i prawnym** przedsięwziętym przez FIFA w stosunkach z innymi podmiotami prawnomiędzynarodowymi, zwłaszcza z państwami, wywołującymi skutek w obszarze prawnomiędzynarodowym w postaci uzyskiwania stosownych przywilejów i zaciągania zobowiązań.

Druga teza głosi, iż: **(2) UEFA posiada status podmiotu prawa międzynarodowego o ograniczonej zdolności do czynności prawnych** poprzez swoją zależność i podległość wobec światowej organizacji piłkarskiej. W tym zakresie nie ma już tak jednoznacznych i zdecydowanych poglądów piśmiennictwa naukowego prawa międzynarodowego publicznego. Istniejące, wynikają przede wszystkim z autonomii i monopolu organizacyjnego zhierarchizowanej struktury utworzonej „na kształt piramidy” systemu światowego futbolu, w której FIFA pełni rolę nadrzędną wobec UEFA w sposób *explicite* zastrzegając swoją władczą rolę.

Obok powyższych tez dysertacji sformułowano kilka następczych pytań badawczych o charakterze pomocniczym:

(1) Czy nabycie podmiotowości przez FIFA i podmiotowości przez UEFA o ograniczonej zdolności do czynności prawnych w obszarze prawa międzynarodowego oznacza zmiany jej klasyfikacji, rozszerzenia kategorii organizacji międzynarodowych czy rewolucyjnych zmian definicji podmiotów prawa międzynarodowego?

(2) Czy wprowadzanie klauzul przez FIFA albo UEFA dla nich korzystnych do treści bilateralnych (multilateralnych) umów FIFA/UEFA uzasadnia uznanie FIFA/UEFA jako podmiotu równego – w pewnych zakresach - państwom w doktrynie prawa międzynarodowego?

(3) Czy w ramach kompetencji FIFA i UEFA w świetle prawa międzynarodowego, oceniając ich status nie należy uwzględniać autonomicznego podsystemu światowego prawa sportowego z wyróżnionym jego piłkarskim obszarem?

3. Zagadnienia metodologiczne rozprawy doktorskiej

Praca nad tak złożonym i wieloaspektowym problemem (funkcjonującym w zasadzie jako szereg wielu problemów), ujętym jak w temacie dysertacji, powoduje konieczność interdyscyplinarności w wielowątkowej analizie w kilku obszarach prawa: prawa międzynarodowego publicznego, prawa europejskiego, szwajcarskiego prawa wewnętrznego, oraz prawa sportowego, jako autonomicznego podsystemu normatywnego z wyróżnieniem jego piłkarskiego obszaru piłkarskiego, oraz właściwego „wyważenia” argumentacji faktyczno-prawnej celem sformułowania prawidłowej konkluzji. Tym bardziej usprawiedliwiona jest **właściwa operacjonalizacja i konceptualizacja** założeń metodologicznych czyli **(1) przyjęcia adekwatnych kryteriów metodologicznych i (2) wskazanie prawidłowych metod badawczych.**

Na potrzeby niniejszej dysertacji przyjęto następujące kryteria metodologiczne:

a) **prawoznawstwo jest nauką społeczną o ograniczonej autonomii metodologicznej**, ponieważ *per se* nie posiada własnej metody, musi posiłkować się metodami innych nauk (z zakresu filozofii, socjologii, historii czy logiki),

b) wyższa skuteczność badań związana jest z **pluralizmem teoretycznym**, polegającym na zastosowaniu większej ilości metod lub teorii w celu wyjaśnienia złożonego problemu, zbioru problemów,

c) **prawo jest wytworem myśli, idei, określonych poglądów, kultury** co oznacza, że jako **efekt aktywności człowieka polega na odnoszeniu się do świata wartości**, tj. w kontekście przedmiotowej pracy, do prawa. Musi być oceniane holistycznie, komplementarnie, łącznie z innymi jego elementami jak **moralność, filozofia, religia, sztuka czy obyczaje** (G. Radbruch),

d) **zamiarem nauk prawnych jest wykładnia tekstu prawnego, jak i wyjaśnienie jego**

praktycznego funkcjonowania wynikającego z tej **regulacji** oraz **analiza, ocena pozytywna bądź negatywna opisywanego tekstu prawnego.**

W omawianej rozprawie doktorskiej zostały zastosowane następujące metody badawcze: **(1) prawnodogmatyczna** poddająca ocenie przede wszystkim statuty FIFA i UEFA oraz inne ich akty prawne niższego rzędu lecz również teksty naukowe teorii prawa, międzynarodowego prawa publicznego a także szwajcarskiego prawa wewnętrznego, **(2) prawnoporównawcza** analizująca rozwiązania statutowe organizacji regionalnych - konfederacji piłkarskich oraz statusu prawnego członków i interesariuszy (nie członków) światowej i europejskiej organizacji piłkarskiej, **(3) prawna analiza systemowa** przedstawiająca różnorodność definicji i wykładni norm prawnych, cech charakterystycznych instytucji prawa międzynarodowego publicznego oraz autonomicznego podsystemu normatywnego prawa sportowego z wyróżnieniem jego piłkarskiego charakteru, **(4) prawnohistoryczna** ukazująca ewolucję prawa międzynarodowego publicznego oraz dynamikę rozwoju autonomicznego podsystemu normatywnego „prawa piłkarskiego wewnętrznego” i prawa sportowego *sensu largo*, **(5) badań dokumentów** związaną z analizą przypadków zwłaszcza w zakresie precedensowych spraw z udziałem FIFA i UEFA przed międzynarodowymi organami sądowymi (TSUE, ETPCz, CAS).

4. Struktura rozprawy doktorskiej

Dysertacja liczy **223 strony**, składa się z **6 rozdziałów**, poprzedzonych **wstępem** zawierającym określenie założeń i planu pracy doktorskiej i zwieńczona jest **zakończeniem**, w którym zawarto wnioski, analizę *de lege lata* a także syntezę, koncepcje *de lege ferenda* wraz z ogólnymi teoretycznymi i praktycznymi postulatami. Na końcu rozprawy doktorskiej znajduje się **bibliografia**, zawierająca 75 pozycji, akty prawne obejmujące 36 pozycji, orzecznictwo obejmujące 10 pozycji oraz strony internetowe obejmujące 34 pozycje. W aneksie pracy znajduje się abstrakt (streszczenie) w języku polskim i angielskim. Struktura pracy jest konsekwencją **przedstawionych tez i postawionych pytań badawczych** oraz zastosowanych w dysertacji **metod** istotnych z punktu widzenia **doktryny prawa międzynarodowego publicznego**, zwłaszcza w aspekcie problematyki jego **podmiotowości**.

W rozdziale I (Organizacja FIFA) zawarto rys historyczny ewolucji FIFA jako światowego systemu piłkarskiego, poczynając od daty jej zawiązania w 1904 roku i 7 członków założycieli, po aktualną liczbę 211 członków. Ukazano przy tym podmiotowość FIFA, jako *sui generis* międzynarodowej organizacji pozarządowej, eksponując przy tym nadrzędną jej rolę

w zhierarchizowanym systemie światowego piłkarstwa, choć sama FIFA będąc światową organizacją piłkarską, jak większość federacji sportowych, jest stowarzyszeniem powstałym na podstawie szwajcarskiego kodeksu cywilnego. Podstawy prawne funkcjonowania FIFA zostały przedstawione, zarówno uwzględniając prawo zewnętrzne, jak i wewnętrzne, ze szczególnym podkreśleniem jej monopolu i autonomii wraz z granicą minimalną i maksymalną tejże autonomii *de facto* pozycjonującą rolę FIFA w obrocie prawnomiędzynarodowym, zwłaszcza wśród państw. Autonomia i monopol organizacji jest zbudowany, przede wszystkim na wewnętrznych normach prawotwórczych FIFA. Przedstawiona została również struktura FIFA, jej główne organy, a także opisane zostały ich kompetencje. Zaprezentowana została także dominująca pozycja FIFA w systemie światowego piłkarstwa nie wyłączając charakterystyki autonomicznego podsystemu normatywnego światowego prawa sportowego, z wyróżnieniem jego piłkarskiego obszaru.

Rozdział II (Organizacja UEFA) opisuje w tożsamy sposób UEFA, jak FIFA w poprzednim rozdziale, tj. rozpoczynając od przedstawienia jej rysu historycznego, poczynając od momentu jej założenia w 1954 roku przez 28 członków założycieli, aż po aktualny stan liczący 55 członków. Przedstawiony został charakter europejskiej organizacji piłkarskiej, jako *sui generis* międzynarodowej organizacji pozarządowej, jak również jej usytuowanie w zhierarchizowanym światowym systemie piłkarskim - w sposób podrzędny i w pełni podległy FIFA, pozostając jednocześnie nadrzędną w stosunku do krajowych organizacji piłkarskich - członków europejskiej organizacji piłkarskiej. Zostały w nim określone podstawy prawne funkcjonowania UEFA, wewnętrzne, jak i zewnętrzne ze standardowymi uprawnieniami wynikającymi ze szwajcarskiego kodeksu cywilnego, nadające europejskiej organizacji piłkarskiej status stowarzyszenia. Ponadto została przeanalizowana struktura prawno-organizacyjna UEFA wraz z jej głównymi organami. Przedstawiono także ich zakres kompetencyjny. Jednocześnie została wyeksponowana pozycja europejskiej organizacji piłkarskiej z uwzględnieniem jej roli w obrębie światowego systemu piłkarskiego. Europejska organizacja piłkarska z perspektywy prawa międzynarodowego publicznego posiada status podmiotu tego prawa, choć jest to podmiot o ograniczonej zdolności do czynności prawnych.

Rozdział III (Regionalne struktury FIFA, współpraca z Komisją Europejską i federacjami krajowymi) prezentuje regionalne struktury piłkarskie, tj. konfederacje. W analogiczny sposób, *in genere*, odpowiadają one UEFA funkcjonalnie, jak i strukturą formalno-prawną, w systemie piłkarstwa światowego i zajmują pozycję horyzontalną w hierarchicznej piramidzie FIFA. W rozdziale tym przeanalizowano także formalno-prawne podstawy współpracy FIFA i UEFA z krajowymi organizacjami piłkarskimi, członkami

zarówno światowej, jak i europejskiej organizacji piłkarskiej. Na oddzielne uwzględnienie zasługuje analiza relacji polskiej organizacji piłkarskiej, tj. PZPN, z FIFA i UEFA. W tym rozdziale pracy zostały także przedstawione relacje FIFA i UEFA z Unią Europejską, ze szczególnym uwzględnieniem rozstrzygnięć podjętych przez TSUE przy udziale procesowym FIFA i UEFA w sprawach merytorycznie ich dotyczących. Przedstawiono także orzecznictwo strasburskie w tym zakresie.

Rozdział IV (Rodzaje i obszary konfliktów oraz sposoby ich rozwiązywania – FIFA i/lub UEFA vs UE, państwa, federacje, kluby i piłkarze) zawiera specyfikację i omówienie charakterystyki rodzaju konfliktów, w których stroną są światowa i europejska organizacja piłkarska. Dokonano w nim oceny konfliktów FIFA i/lub UEFA z Unią Europejską, z władzami państwowymi, w których zastosowane przez FIFA i/lub UEFA sankcje dotyczą przeważnie ich krajowe federacje piłkarskie. Ponadto przedmiotowy rozdział omawia ramowe umowy zawarte przez FIFA i UEFA z Unią Europejską. Dodatkowo wskazane są *causy* w zakresie sporów FIFA i/lub UEFA z interesariuszami (nie członkami) swoich macierzystych federacji krajowych jakimi są kluby i zawodnicy. Generalnie można te konflikty podzielić na zewnętrzne (UE, państwa), z punktu widzenia światowej i europejskiej organizacji piłkarskiej oraz wewnętrzne (federacje krajowe, kluby, zawodnicy). W zakresie tym wskazane zostały najistotniejsze sprawy.

Rozdział V (System rozstrzygania sporów związkowych) zawiera analizę podstaw prawnych rozstrzygania sporów związkowych (wewnętrznych) FIFA i UEFA, trybu ich rozstrzygania, a także wskazuje na specyfikę organów rozstrzygających te spory. Istnienie autonomicznego podsystemu normatywnego światowego prawa sportowego, z wyróżnieniem jego piłkarskiego obszaru, spowodowało, że te spory należało zrelacjonować w wyodrębniony sposób.

Rozdział VI (Analiza spraw zawisłych przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości oraz Europejskim Trybunałem Praw Człowieka) zawiera analizę istotnych spraw z perspektywy aktywności FIFA i UEFA, a dotyczących kluczowych kwestii, takich jak: problemów transferowych (migracji zawodników pomiędzy klubami w następstwie tzw. prawa Bosmana), jednostronnego rozwiązywania umów cywilno-prawnych pomiędzy klubem a zawodnikiem i prawne konsekwencje z tego wynikające (sprawa Webstera i sprawa Matuzalema), koncentracji praw telewizyjnych, problematyki praw reklamowych i marketingowych, czy spraw dopingowych przedstawionych na przykładzie *causy* Wawrzyniaka.

5. Główne wnioski, wynikające z rozprawy doktorskiej i jej znaczenie teoretyczne, praktyczne oraz społeczne

Na wstępie należałoby podkreślić małą ilość materiałów źródłowych niezbędnych do napisania niniejszej dysertacji. Większość z dokumentów służących do przeprowadzenia analizy i napisania tej pracy doktorskiej nie jest publiczna, co w naturalny sposób utrudniło dogłębną i kompleksową analizę i syntezę materiału naukowego. Zasadnicze wnioski rozprawy doktorskiej można podzielić na dwie podstawowe grupy.

Pierwsza grupa dotyczy weryfikacji tez badawczych postawionych na wstępie i pytań badawczych tam sformułowanych. **Przedstawiona rozprawa doktorska i badania w niej przeprowadzone spowodowały potwierdzenie postawionych tez badawczych.** Dokonana w pracy doktorskiej wszechstronna i dogłębna analiza a następnie pozytywna weryfikacja tezy o tym, że **FIFA**, jako międzynarodowa organizacja pozarządowa, **uzyskuje podmiotowość prawnomiędzynarodową w sposób faktyczny, a nie formalny**, oraz że **UEFA posiada status podmiotu prawa międzynarodowego o ograniczonych w stosunku do FIFA kompetencjach** została wyeksponowana zarówno w obszarze ustaleń teoretycznych, jak i analizie podstaw prawnych. Jednocześnie wykazano również, że wzrost uznania szczególnego statusu prawnomiędzynarodowego światowej i europejskiej organizacji piłkarskiej w przestrzeni międzynarodowej jest czynnikiem ewolucyjnego rozwoju tej dziedziny prawa, także poprzez urozmaicenie i wzbogacenie jej dorobku. Tendencja procesu rozszerzania pojęcia podmiotowości w znaczeniu prawnomiędzynarodowym na nowe podmioty jest zharmonizowana z ogólnoswiatowymi procesami demokratycznymi. Ponadto potwierdziła się teza o niezbędności pewnych modyfikacji w ujęciu podmiotowości międzynarodowego prawa publicznego, ponieważ dotychczasowe poglądy nauki i formalne podstawy prawne nie nadążają za faktycznymi.

Druga grupa wniosków dotyczy postulatów *de lege ferenda*, jednych do zrealizowania w bliższej perspektywie, drugich może nazbyt futurystycznej lecz z pewnością istotnych w kontekście korzyści wynikających dla całości społeczności międzynarodowej. Wprowadzenie innych międzynarodowych instytucji, organizacji pozarządowych do obrotu prawnomiędzynarodowego nie powoduje wcale pomniejszenia roli państw tylko jest dowodem cywilizacyjnego rozwoju społeczności międzynarodowej. Należy mieć ciągle w pamięci to, co MTS stwierdził w opinii doradczej w sprawie odszkodowań za szkody poniesione w służbie ONZ z 1949 r. Odnotował wówczas, iż: „Podmioty prawa w systemie prawnym niekoniecznie są identyczne co do zakresu ich praw; ich charakter zależy od potrzeby wspólnoty. Rozwój

prawa międzynarodowego w ciągu jego historii odbywał się pod wpływem wymogów życia międzynarodowego, a stopniowy wzrost zbiorowych działań państw sprawił już, że pojawiły się przykłady działania wykonywanego w płaszczyźnie międzynarodowej przez pewne podmioty, które nie są państwami”. To że niektóre międzynarodowe organizacje pozarządowe, w tym FIFA i UEFA, uznamy za podmioty prawa międzynarodowego, nie oznacza, iż będziemy wskazywać, że posiadają one kompetencje równe państwom. Jednocześnie, biorąc pod uwagę, że ta domena prawna, tj. prawo międzynarodowe, nie posiada „centralnego ustawodawcy”, to jednak należałoby rozważyć wprowadzenie w stosunkach międzynarodowych i regulującym je prawie międzynarodowym publicznym norm prawnych, które wprowadzałyby w formie traktatowej, silniejsze prawnomiędzynarodowe umocowanie międzynarodowych organizacji pozarządowych. Dalece futurystycznym postulatem byłoby wprowadzenie wysoce „sprawczych”, w sensie faktycznego swojego ogólnoświatowego, a co najmniej regionalnego znaczenia, międzynarodowych organizacji pozarządowych do współfunkcjonowania i współodpowiedzialności w systemie światowego pokojowego współistnienia - może w ramach ONZ, bo jednak aktywność takich organizacji w skali światowej lub regionalnej buduje tendencje i wzmacnia trendy do pokojowego, koncyliacyjnego, mediacyjnego trybu rozwiązywania spraw trudnych, spornych i konfliktowych.

Znaczenie teoretyczne dysertacji koncentruje się na zaoferowaniu nauce syntezy różnorodnych poglądów związanych z podmiotowością międzynarodowych organizacji pozarządowych w świetle prawa międzynarodowego, wprowadzeniu testu na ich podmiotowość, niekoncentrującym się na ich niepełnym sformalizowaniu w doktrynie międzynarodowego prawa publicznego, a bardziej podkreśleniu na ich faktycznym znaczeniu. Należy przy tym odnotować, że w przypadku FIFA i UEFA obserwujemy i analizujemy status szczególnych podmiotów, które – ze względu na faktyczne prowadzenie działalności gospodarczej – łączą w sobie cechy międzynarodowych organizacji pozarządowych i korporacji ponadnarodowych. Rozprawa jest uzupełniona o postulaty i prognozy dalszego rozwoju nauki prawa międzynarodowego w tym kontekście. Rozważanie dostępnych argumentów w niniejszej pracy następuje z uwzględnieniem założeń filozofii prawa, teorii prawa przez historię prawa po normatywne konkrety i prakseologiczne funkcjonowanie omawianych organizacji piłkarskich.

Znaczenie praktyczne dysertacji jest zwłaszcza widoczne w zidentyfikowanych problemach w wykładni i zastosowaniu w praktyce przepisów, opisujących międzynarodowe organizacje pozarządowe FIFA i UEFA w obrocie prawnomiędzynarodowym, bez sformalizowania ich podmiotowości w tym obszarze prawnym. Należy przy tym pamiętać, że

uznanie kogoś lub czegoś za podmiot praw międzynarodowego nie tworzy dla niego nowych obowiązków. Jest to tylko skonstruowanie pewnej konstrukcji teoretycznej, w ramach której zostaną usystematyzowani pewni uczestnicy relacji międzynarodowych.

Natomiast **znaczenie społeczne** pracy, być może najważniejsze, polega na uświadomieniu wspólnocie międzynarodowej, że „sprawczość” społeczno-polityczna międzynarodowych organizacji pozarządowych typu FIFA i UEFA poprzez swoją globalną światową popularność powinna być zaangażowana w tworzeniu przyszłej światowej architektury pokojowego współistnienia.